

Aan B&W van de nieuwe gemeente Groningen
t.a.v. wethouder-energietransitie Philip Broeksma
philip.broeksma@groningen.nl, zon@groningen.nl

Onnen, 20 januari 2021

Betreft: ontwerp-beleidskader 'Zonneparken in gemeente Groningen'

Geachte heer Broeksma,

Op 25 november 2020 publiceerden B&W het ontwerp-Beleidskader 'Zonneparken in gemeente Groningen. Beleid en afwegingskader voor de aanleg van zonneparken, 17 november 2020, versie voor inspraak' (verder: het BKZon). Hierover hebben u inmiddels diverse reacties bereikt. Volgens bericht uit week zal het BKZon voorlopig niet ter beoordeling aan de nieuwe gemeenteraad worden voorgelegd.

In deze brief wil ik proberen om van enige afstand en in wat ruimer verband een beetje met u mee te denken en daarbij een aantal observaties, conclusies en suggesties naar voren te brengen.¹

Mijn betoog gaat achtereenvolgens over:

1. Het nieuwe, sinds 2019 verdubbelde gemeentelijk grondgebied
2. De tweezijdige motivering voor gemeentelijke herindeling per 1-1-2019
3. De omgang met het dubbelkarakter van het nieuwe Groningen
4. Het beleidskader Zonneparken en omringende beleidsnota's
5. Het ontwerp-BKZon zelf: een viertal hoofdvragen
6. Locaties en inrichting van gemeentelijke zonneparken
7. Een reeks detailpunten met wat vragen en commentaar
8. Relevante zaken uit de recente 'Verkenning Windenergie'
9. De noodzaak van een meeromvattende 'Integrale Gebiedsvisie Groningen 2035'
10. Afsluitende conclusies en suggesties

Drie hoofdconclusies zijn:

- *De omgang van het nieuwe gemeentebestuur met de bewoners en de belangen van de zgn. buitengebieden kan worden verbeterd m.b.t. begrip, kennis en attitude van wat daar leeft en speelt.*
- *Voor een passende beoordeling van het BKZon is een veel meer omvattende 'Integrale Gebiedsvisie Groningen 2025' nodig waarin ook andere soorten toekomstig ruimtebeslag worden aangegeven.*
- *Het is logisch, nuttig en nodig om de ingrijpende 'energietransitie' tijdig en goed te doordenken en door te spreken, met deelneming van alle partijen wier aanmerkelijke belangen in het geding zijn.*

1. Gemeentelijk grondgebied verdubbeld

Na het kabinetsbesluit tot gemeentelijke herindeling is het grondgebied van 'de nieuwe gemeente Groningen' per 1 januari 2019 verdubbeld van de oud-Groningse 102 km² (incl. 18 km² Meerstad per 1 januari 2017) tot de 'nieuwe' 198 km². De voormalige gemeenten Haren en Ten Boer bestrijken elk ongeveer een kwart en samen bijna 50% (97 km²) van dit nieuwe Groningen.

Met deze verdubbeling van het gemeentelijk grondoppervlak onstond een half-stedelijk, half-landelijk gebied met ruim een derde van het inwonertal van de hele provincie Groningen en met veel meer ruimte, rust, flora en fauna ('biodiversiteit') dan in het oude Groningen-stad.

¹ Een copie van deze inspraaknotitie gaat te hunner informatie naar de Stichting Landelijk Gebied Haren, de Stichting Burgercomité Haren, de Verenigingen Dorpsbelangen Ten Boer en Garmerwolde, alsmede de Stichting Groninger Landschap.

2. Tweezijdige motivering (2013-2017) van gemeentelijke herindeling

De samenvoeging van Groningen, Haren en Ten Boer werd jarenlang (negatief) gemotiveerd met hardnekkige verwijzing naar de bestuurlijke zwakten van Haren en Ten Boer, hun financieel riskante posities en het per 1 januari 2015 onvoldoende kunnen uitvoeren van extra gemeentelijke taken inzake jeugdzorg, maatschappelijke ondersteuning (WMO) en arbeidsparticipatie. De toenmalige, 'oude' gemeente Groningen op zichzelf zou geen bestuurlijke (wél financiële) versterking nodig hebben, zo werd herhaaldelijk betoogd; met name Haren zou volgens 'oud'-Groningen als goede samenwerkingspartner eventueel best zelfstandig kunnen blijven.

In opvallend contrast hiermee staan – na vier jaar discussie – diverse voornemens en verwachtingen in het provinciale *'Herindelingsadvies tot samenvoeging van de gemeenten Groningen, Haren en Ten Boer'* d.d. 20 december 2016,² als volgt.

(p. 32:) "Met de voorgestelde samenvoeging ontstaat een gemeente waarin stedelijk en landelijk gebied verenigd worden. De huidige kenmerken, kwaliteiten en waarden van de verschillende kernen en gemeenschappen blijven behouden."

(p. 33, in kader:) "Ten gevolge van economische en sociaal-maatschappelijke veranderingen zal de gemeente Groningen er over tien tot twintig jaar heel anders uitzien. (...) Deze en andere vragen zullen worden vastgelegd in een nieuwe Omgevingsvisie Groningen 2030 voor het grondgebied van de nieuw te vormen gemeente Groningen. Daarin zullen verbindingen worden gelegd tussen ogenschijnlijk gescheiden beleidsdomeinen en geografische gebieden om meerwaarde voor de inwoners en ondernemers te creëren."

(p. 33:) "Met de nieuw te vormen gemeente Groningen (...) ontstaat een krachtige bestuurlijke eenheid die één verrijkte, dynamische agenda kan realiseren voor stad en ommeland. (...) Het wordt een krachtig en in samenhang bestuurd economisch centrum dat van directe betekenis [is] voor Noord-Nederland."

De latere positieve motivatie vanuit, dan wel ten behoeve van het 'oude' Groningen lijkt dus de plaats te hebben ingenomen van de oorspronkelijk negatieve motivatie vanuit het provinciebestuur.

3. Beter omgaan met dubbelkarakter nieuwe gemeente

Qua kennis, attitude en beleidsvorming is het gemeentebestuur nog onvoldoende ingesteld op dit dubbelkarakter van 'het nieuwe Groningen'. Bewoners van de voormalige gemeenten Haren en Ten Boer (géén 'stadsmensen') bespeuren niet zelden dat het 'oude' Groningen meent per 1 januari 2019 te zijn verrijkt met omvangrijke buitengebieden die zich uitstekend zouden lenen voor oud-Groningse expansie met woonwijken, bedrijventerreinen, weg-infrastructuur en 'energielandschappen' op weg naar een duurzame toekomst als metropool van het Noorden.

Treffend is een recente uitspraak van provinciaal gedeputeerde Nienke Homan in het *Harener Weekblad* van 13 januari j.l.: "De gemeente Groningen heeft de gemeente Haren erbij gekregen..." Maar de omstreden gemeentelijke herindeling per 1-1-2019 was en is géén annexatie van naburige dorpen met omvangrijke buitengebieden door een op expansie beluste provinciehoofdstad.

Dat de nieuwe gemeente de naam alsook het logo van het 'oude' Groningen is blijven voeren is in dit opzicht niet passend. Het zou beter zijn om de nieuwe gemeente een andere naam te geven, b.v. 'Groningerland', met de hoofdplaatsen Groningen, Haren en Ten Boer; en dan zou er iets landelijks moeten worden bedacht (een dorpspanorama?) ter aanvulling van het 'oude' logo.

Wat dit 'nieuwe' versus het 'oude' Groningen betreft zouden diverse tekorten kunnen worden gerepareerd, bij voorbeeld via:

- Een sterkere vertegenwoordiging (hoe dan ook) vanuit de voormalige gemeenten Haren en Ten Boer (voor stadgers: 'de buitengebieden') in de nieuw-Groningse gemeenteraad en het College van B&W (waarom niet tevens een wethouder vanuit Haren en een vanuit Ten Boer?).
- Een grondiger kennisverwerving en training van gemeenteraadsleden, B&W-leden en ambtenaren omtrent het karakter, de levensbehoeften en de beschermwaardigheden van 'de buitengebieden' en hun bewoners.

² Zie <https://vng.nl/praktijkvoorbeelden/herindeling-groningen-2019/>.

Tijdens de levendige herindelingsdiscussies in de periode 2013-2016 is vanuit Haren bij herhaling gewezen op het grote en veelzijdige belang, ook voor toekomstige generaties, van het gehele landelijke gebied tussen Assen en Groningen-stad voor álle bewoners in de regio. Ook het bestuur van de nieuwe gemeente Groningen zou dit uitzonderlijke landschapsbelang hoog in het vaandel moeten voeren.

4. Het BKZon en omringende beleidsnota's

De 'oud'-Groningse ambitie om spoedig CO₂-neutraal te worden is in 2006 begonnen met "een breed programma van duurzaamheid met de ambitie om in 2025 energie-neutraal [d.w.z. CO₂-neutraal] te zijn." In een raadvorstel van 14 januari 2011 over het *Masterplan Groningen Energieneutraal*³ wordt deze doelstelling aangehaald en vervolgens bijgesteld:

Bijstelling doelstelling Groningen.

Het is goed om de lat hoog te leggen. Dit laatste is het geval met de huidige doelstelling van Groningen. Energieneutraliteit in 2025 kan niet gehaald worden zonder onrealistisch hoge publieke investeringen. Het voorstel is dan ook om de doelstelling voor 2025 te halveren (50% CO₂-reductie) en in te zetten op energieneutraliteit van Groningen in 2035.

In dit *Masterplan* werd voor 2025 o.m. voorzien:

- 150 MegaWatt aan zonne-energie op daken en parken;
- 50 MegaWatt aan windturbines rondom de stad;
- een netwerk van middelgrote aardwarmtenetten onder de stad door;
- energiebesparing gericht op 37% van de beoogde 262 kiloton CO₂-reductie per jaar.

De aanloop op de energietransitie was er dus al in de periode 2006-2015. Inmiddels zijn Zonnepark Vierverlaten bij Hoogkerk en Zonnepark Woldjerspoor in Groningen-Zuid gerealiseerd, naar het schijnt tot volle tevredenheid van het omringende groen, insecten en bijen, alsmede diverse soorten vogels.

Routekaart 2035 en beleidskaders Haren en Ten Boer

Volgens de oud-gemeentelijke '*Routekaart Groningen CO₂-neutraal 2035*' uit juli 2018 zou het elektriciteitsgebruik in 2035 verdubbeld zijn t.o.v. 2016. Groningen (het 'oude') zou van het gas af gaan en in plaats daarvan veel meer stroom gaan gebruiken, wel 48% van het totale gemeentelijke energiegebruik (in 2016 was dat nog 24%). Daarvan zou 60% uit zonne-energie en 40% uit windenergie moeten gaan komen. Haren en Ten Boer waren toen nog zelfstandig.

In een beleidsnotitie '*Zonne-energie in de gemeente Haren*' (dec. 2017) staat o.m.:

"Om te voorkomen dat bovengenoemde landschappelijke waarden worden aangetast, kiest de gemeente ervoor om het buitengebied in principe uit te sluiten voor de ontwikkeling van zonneparken; dit geldt voor alle gebieden. Alleen bij hoge uitzondering kunnen zonneparken worden toegelaten. Van geval tot geval zal dit beoordeeld moeten worden middels een maatwerktraject."

De voormalige gemeente Ten Boer stelt in haar '*Beleidskader Zonneparken*' (dec. 2017):

"... dat zonneparken in basis niet goed passen in het open landschap dat voor Ten Boer zo typerend is. Onder strikte voorwaarden wil de gemeente Ten Boer het mogelijk maken dat grond wordt benut voor realisatie van zonneparken. Om zonneparken aanvaardbaar te maken stuurt de gemeente op onder andere de aspecten 'grootte' en 'afstand tot bebouwing en zichtlocaties'.

Groene buitengebieden open houden

In september 2018 werd de Omgevingsvisie '*The Next City*' van de 'oude' gemeente Groningen (-stad) vastgesteld. Daarin werd de verwachte groei tot misschien wel 250.000 inwoners van de (nieuwe) gemeente Groningen aangestipt, evenals het openhouden van de groene gebieden binnen en rondom de toenmalige (of reeds de 'nieuwe'?) gemeentegrenzen:

(p. 19) "De strategie. Uitgangspunten: 1. Vasthouden aan de compacte stad, niet extra in het buitengebied bouwen. (...) 5. We benutten bestaande kwaliteiten en cultuurhistorische waarden."

³ <https://gemeente.groningen.nl/sites/default/files/masterplan-groningen-energieneutraal.pdf>

(p. 20:) “Bestaande, goed gewaardeerde, groene ruimten houden we open. (...) We houden het groene gebied tussen Groningen en Ten Boer en tussen Groningen en Haren open.”

In het Coalitieakkoord 2019-2022 ‘Gezond, Groen, Gelukkig Groningen’ (febr. 2019) valt o.m. te lezen:

(p. 14:) “De nieuwe gemeente Groningen herbergt het beste van twee werelden: de dynamiek van een grote stad en de rust en ruimte van een groot, groen buitengebied. (...) Een groene omgeving is een gezonde omgeving. (...) Een groene omgeving wapent ons tegen klimaatverandering en helpt de ecologie te versterken. (...) Als we bouwen in de stad en in de dorpen kiezen we voor inbreiding. Landschap, natuur en biodiversiteit blijven behouden.”

Het belang van de groene gebieden werd eens te meer onderstreept in het gemeentelijke *Groenplan Vitamine G* (juni 2020). Over de landelijke gebieden wordt een ietwat ambiguë uitspraak gedaan:

(p. 76:) “De [nieuwe] gemeente Groningen heeft een heel gevarieerd buitengebied: het besloten landschap op de Hondsrug, geflankeerd door beekdalen in het zuiden, het wierdenlandschap in het noorden, afgewisseld met weidse kleilandschappen in het oosten en westen.”

Maar dan volgt:

“Het landelijk gebied is in transitie en staat voor grote opgaven: de landbouw zal stap voor stap duurzamer en natuurinclusiever moeten produceren, *de energieopgave zal ook in het buitengebied gestalte krijgen via zonneparken en mogelijk windturbines* (cursivering ChV), forse gebieden voor waterberging zijn gerealiseerd, waterbeheer blijft (...) een opgave die aandacht behoeft en veenoxidatie is plaatselijk een opgave.”

Klinkt dit bij elkaar niet een beetje dubbelhartig, in zo’n ‘vitaminerijk’ Groenplan?

Het voorliggende BKZon (nov. 2020) herhaalt het grote belang van de open, groene ruimten, b.v.:

(p. 11:) “... zonneparken [zijn] niet toegestaan in natuur- en bosgebieden, gebieden met hoge cultuurhistorische waarde, aangewezen vogelweidegebieden en de open ruimte tussen Groningen en Haren.”

Maar het BKZon stelt tegelijkertijd dat groot- en kleinschalige zonneparken nodig zijn en tevens ‘goed inpasbaar’ in buitengebieden, ten behoeve van de bij elkaar 500 MWp aan elektriciteit om onze nieuwe gemeente in 2035 CO₂-neutraal te maken.

5. Beleidskader ‘Zonneparken in gemeente Groningen’: vier hoofdvragen

Bij lezing van het BKZon dringen zich meteen al vier vragen op:

- a. Waarom is dit ontwerp-beleidskader niet voortgekomen uit een goed-georganiseerd, open en veelzijdig overleg tussen gemeentelijke plannenmakers en allerlei betrokkenen in de gebieden waar zonneparken (‘energielandschappen’) zouden kunnen worden gevestigd?
- b. Als de BKZon-schrijvers stellen dat voor de toekomstige energievoorziening kan worden uitgegaan van 34% energiebesparing (t.o.v. 2019..?), wat is of wordt dan het nieuw-gemeentelijke beleid om dit doel binnen afzienbare tijd te realiseren? Bestaan of komen hiervoor speciale stimuleringsprogramma’s? Wat gebeurt er wanneer op termijn blijkt dat veel minder dan 34% energie kan worden bespaard?
- c. Een ander uitgangspunt in het BKZon is de ‘zonneladder’ (p. 11): zonnepanelen eerst op alle geschikte daken, dan (ook) op onbenutte locaties (dubbelgebruik), vervolgens ‘zorgvuldig inpassen’ (braakland, restruimtes), enzovoort. Wáár op deze zonneladder wordt duidelijk welke typen ruimte het meest in aanmerking zouden komen voor kleinschalige zonneparken (≤ 10 ha.)?
- d. Belangrijker nog is de vraag wat het nieuw-gemeentelijk stimuleringsbeleid wordt om zo laag mogelijk op of nabij Trede 0 van de zonneladder te (blijven) opereren, om ‘zon-op-daken’ de hoogste beleidsinzet te geven en zo de vestiging van hetzij grootschalige hetzij kleinschalige zonneparken (en windparken?) in landelijke gebieden zo veel mogelijk te vermijden. Is of komt er een indringend en onweerstaanbaar beleidsprogramma om eigenaren van allerlei gebouwen (*woningen, winkels, bedrijfspanden, scholen, kerken, evenementenhallen, dorpshuizen, boerenschuren*) ertoe te bewegen om hun daarvoor geschikte daken binnen afzienbare tijd van zoveel mogelijk zonnepanelen te voorzien?

6. Locaties en inrichting van gemeentelijke zonneparken

De overzichtskaart op p. 20 van het BKZon geeft Meerstad-Noord en Westpoort-Noord aan als geschikte locaties voor een grootschalig zonnepark (> 10 ha.). Het weilandgebied De Vork (ca. 250 ha.) tussen Groningen-ZO, Haren-NO en de spoorlijn Groningen-Nieuweschans zou een 'reserve-optie' zijn – voor na 2023. Maar volgens het BKZon (p. 11) zouden er in het open gebied tussen Groningen-stad en Haren-dorp geen zonneparken komen. *Behoort De Vork niet ook tot dat open gebied?*

En terzijde, in de nog voorlopige Verkenning Windenergie⁴ staat te lezen dat Westpoort, Meerstad-Noord, Roodehaan en De Vork eveneens in beeld zijn voor de plaatsing van windturbines. Als er bestuurlijke gedachten zijn om zonne- en windparken te *combineren*, zou dan ook niet meteen de gemeentelijke beleidsvorming en het maatschappelijke debat over mogelijke zonne- én windparken moeten worden geïntegreerd?

De negen in het BKZon aangegeven locaties voor 'kleinschalige' zonneparken lijken nogal willekeurig gekozen. Als er wél en tijdig vooroverleg zou zijn gevoerd met gebiedsbewoners, grondeigenaren en landschapsbeheerders was er waarschijnlijk een heel andere verzameling van mogelijk geschikte locaties uit de bus gekomen.

De locatiekeuze en inrichting van zowel een groot- als een kleinschalig zonnepark luistert nauw en vergt uiteraard een beoordeling op uiteenlopende aspecten. Gezien de indringende en volgens het BKZon bij voorkeur 'iconische' aard van een beoogd zonnepark (en *a fortiori* van een nog zichtbaarder windpark) lijkt het bijzonder wenselijk om tijdig (als er nog een weg terug is) na te gaan wat de betekenis en het toekomstpotentieel zijn van het beoogde stuk open landschap voor naburige bewoners en gebruikers alsook voor passanten en recreanten van elders.

Een ongemakkelijk puntje in het BKZon betreft het eigendom en het beheer van een zonnepark. Hier zou een regelgever en handhaver niet tevens de eigenaar en beheerder van het terrein moeten zijn. Voor kleinschalige zonneparken lijkt dit geen problemen te hoeven opleveren.

Voor grootschalige zonneparken claimt het nieuw-Groningse gemeentebestuur het eigendom, het beheer én de rol van regelgever en handhaver; er zou een 'gemeentelijke exploitatiemaatschappij voor duurzame energie' worden opgericht. Dat klinkt een tikje bedenkelijk zeker als men ook nog leest (p. 29) dat de gemeente Groningen de regie over grootschalige zonneparken (en straks ook voor windparken?) geheel naar zich toe wil trekken, zonder veel bemoeienis van het Rijk en zelfs van het eigen provinciebestuur.

Het slot van het BKZon (p. 30/32) heeft voor de veel-verwachtende lezer een soort koude douche in petto. Het elektriciteitsnet zal voorlopig niet alle 500 MWp [van de verwachte 'tientallen' beoogde kleinschalige zonneparken] kunnen verwerken. Op korte termijn zullen er dus geen 'kleinschalige' teruglevermogelijkheden zijn en zullen de eigenaren/aandeelhouders van een kleinschalig zonnepark alle opgewekte elektriciteit zelf moeten zien te benutten.

7. Een reeks detailpunten met wat vragen en commentaar

Door het hele BKZon heen zijn diverse passages te vinden die vragen oproepen en/of vatbaar zijn voor kritische discussie, omdat er zaken onduidelijk, te mooi, onjuist en/of onhaalbaar worden voorgesteld. Hieronder volgt een niet-uitputtende selectie [met vragen en/of commentaar tussen vierkante haken].

- (p. 3:) "Er is in beginsel voldoende ruimte..."
[⇒ Een vrijblijvende opmerking die de vraag oproept of er ook *praktisch* voldoende ruimte zal blijken te zijn.]
- (p. 4:) "Dit [zonnepark-] beleid heeft de status van integrale gemeentelijke gebiedsvisie."
[⇒ Ook vanuit andere beleidsdomeinen wordt aan nieuw ruimtebeslag gedacht of gewerkt. Hoe verhoudt zich dit BKZon tot de (te) herziene 'Omgevingsvisie-2030'?)
- (p. 8/9:) "Voor 'losliggende' zonneparken in het buitengebied geldt een nee-tenzij regime, om het buitengebied te vrijwaren van ongebreidelde groei van zonneparken."

⁴ <https://www.windplatformgroningen.nl/wp-content/uploads/2020/05/Windplatform-rapport-DIGITAAL-LQ-100-1905.pdf>

- [⇒ Maar de gemeente Groningen wil deze voorwaarden (gemakkelijk?) vervullen door in haar eigen 'gebiedsvisie' zélf 'geschikte' locaties aan te wijzen en vervolgens de 'maatwerkmethode' te volgen.]
- (p. 9:) “Voor de voormalige gemeenten Haren en Ten Boer is al eerder beleid vastgesteld voor zonneparken. Deze beleidskaders zijn grotendeels overgenomen (...) en worden in dit document verder aangevuld of aangescherpt ...”
[⇒ Zowel Haren als Ten Boer waren (in sept. 2017) uiterst terughoudend in het toelaten van zonneparken in hun buitengebieden.]
 - (p. 11:) “Zonneparken zijn goed inpasbaar in het landschap, mits ... (...) De meeste locaties zijn niet geschikt (...). Op plekken die wel geschikt zijn, mag de aanleg van een zonnepark de bestaande kwaliteiten niet aantasten, en moet deze waar mogelijk, verbeteren.”
[⇒ Een wat twijfelachtige uitspraak met misschien iets te veel belovende ontwerprichtlijnen.]
 - (p. 13:) “Zonneparken sluiten logisch aan op de landschappelijke kenmerken.”
[Hier zullen veel omwonenden, recreanten en andere passanten sceptisch op reageren.]
 - (p. 14:) “Een zonnepark kan immers best op een (deels) drassig terrein staan.”
[Zou het dan ook mogelijk zijn om een zonnepark te plaatsen in een waterbergingsgebied?]
 - (p. 15:) “ Wij gaan ervan uit dat de locatie van een zonnepark zo gekozen wordt, dat de ecologie en biodiversiteit niet achteruitgaan, maar kunnen worden versterkt.”
[⇒ Kan het hier nu echt om verbetering gaan óf alleen om vermindering van de verslechtering?]
 - (p. 17:) “Beschouw een zonnepark bij het ontwerp niet als bedrijfsterrein, maar als tuin.”
[⇒ Bij het goed-bedoelde *ontwerp* misschien nog wel, maar na *realisering*: een 'zonnepark-tuin'?]
 - (p. 18:) “De diversiteit in ondergrond, maat en schaal maakt het gebied [ten zuiden van Groningenstad] uniek, recreatief aantrekkelijk en rijk aan natuur. Aan de noordkant van de stad en ten noordoosten van Ten Boer en Woltersum bevindt zich het wierdenlandschap.”
[⇒ Deze loftuiting op de 'buitengebieden' moge voor zichzelf spreken.]
 - (p. 18, over '*Esdorpenlandschap op het zand, Hondsrug*'): “Zonneparken op essen zijn niet toegestaan. Er liggen kansen voor zonneparken: (...) - De oorspronkelijke fijnmazige structuur van houtwallen en singels versterken in de overgangszone van Hondsrug naar Hunzelaagte.”
[⇒ Een moeilijk te duiden veronderstelling die de vraag oproept wat de schrijvers zich hierbij voorstellen.]
 - (p. 19, over '*Wegdorpenlandschappen op de overgang klei-veen*'): “Kenmerkend (...) zijn de groene linten in het open landschap. Er liggen [deze] kansen voor zonneparken: De ecologische verbindingen in noord-zuid richting versterken (tussen Meerstad en de Hunzelaagte).”
[⇒ Welke (beperkte?) flora- en faunasoorten zullen van deze 'verbindingen' behoorlijk gebruik gaan maken?]
 - (p. 20:) “Op het eerste gezicht is er in de gemeente plek voor tientallen kleinere zonneparken, mits goed ingepast.”
[⇒ Nader onderzoek en discussie zal moeten uitwijzen in hoeverre deze constatering juist is en passend.]
 - (p. 23:) “In dit gebied [Meerstad-Noord] was eerder woningbouw gepland, maar die gaat de eerste jaren niet door, waardoor er plek is voor een zgn. 'energielandschap'.”
[⇒ Voorlopig geen woningbouw, 30 jaar lang? 'Tijdelijke' zonneparken worden voor 25-30 jaar vergund.]
 - (p. 25, resp. 29:) “De energietransitie kan alleen succesvol zijn als deze wordt gedragen door de samenleving. (...) Bij kleine lokale projecten, net als bij het opstellen van gebiedsvisies in de zoekgebieden voor grootschalige zon, is een interactief proces met de omgeving standaard.”
[⇒ Voor zulke 'procesparticipatie' bestaan diverse praktische methoden die een goede organisatie vereisen.]
 - (p. 27:) “Grootschalige zonneparken groter dan 10 ha worden in ieder geval tot en met 2023 alleen ontwikkeld en aangelegd onder regie van de gemeente Groningen.”
[⇒ Wordt het gemeentebestuur zonnepark-ondernemer? Dan oppassen voor belangenverstrengeling.]
 - (p. 30:) “Aansluitmogelijkheid – Gezien de opgave van 500 MWp is het duidelijk dat het huidige elektriciteitsnet niet alle geproduceerde stroom kan verwerken.”
[⇒ De 'koude douche' uit de vorige paragraaf. Zonnepark-adepten zullen nog even geduld moeten hebben.]

- (p. 31:) “Sinds dit jaar zijn alle nieuwe woningen (bijna) energieneutraal. Daarmee wordt het ook steeds logischer hele wijken, infrastructuur en zelfs natuurgebieden energieneutraal te ontwerpen of te transformeren.”

[⇒ Zeker een hoopvolle en enthousiasmerende uitspraak, die echter tevens enigszins raadselachtig klinkt.]

8. Relevante zaken uit de ‘Verkenning Windenergie’

Uit de *Verkenning Windenergie* van het Groningse Platform Windenergie blijkt dat voor locaties van windenergieparken wordt gedacht aan Westpoort-Noord (bij Hoogkerk) en Roodehaan/Stainkoeln ten zuid-oosten van de stad, tot dicht langs de spoorlijn Groningen-Nieuweschan.

Maar die locaties liggen óók in het vizier voor grootschalige zonneparken. Wordt hier een combinatie beoogd van rijen zonnepanelen tussen rijen windturbines in? Zo ja, zou dit dan ook in het BKZon niet meteen duidelijk moeten worden gemaakt? Want ‘zon en wind’ tezamen geeft een heel ander palet aan omgevings-, natuur- en milieueffecten dan zon of wind alleen.

Hier kan het recent geopende Windpark N33 bij Meeden (35 windturbines, elk twee maal zo hoog als de Martinatoren) belangrijke lessen opleveren. Bij helder weer is dit windpark zowel overdag als zeker ‘s nachts tot op grote afstand (20-25 km) te zien.

Bij datzelfde Meeden wordt – tussen de windturbines in – ook een grootschalig zonnepark beoogd.⁵ Met dit zon-en-windpark wordt het aanzien van het Groninger landschap ingrijpend en verstrekkend gewijzigd. In bepaalde opzichten is Windpark N33 zeker ‘iconisch’ te noemen, maar de vraag moet worden gesteld (én tijdig beantwoord) wat hieraan wel en niet ‘duurzaam’ is en voor wie.⁶

In dit verband is een vraag-en-antwoord uit de gemeentelijke ‘Verkenning Windenergie’ van belang:

“**Wat betekent dit voor de buurgemeenten van de gemeente Groningen?** De effecten en zichtbaarheid van windmolens houden niet op bij de gemeentegrens. Daarom informeren we de buurgemeenten actief over het voorgenomen beleid en zoeken we actief naar kansrijke combinaties van mogelijke projecten. Bewoners, bedrijven en organisaties uit (...) buurgemeenten worden daarom actief bij het verkennende traject betrokken en krijgen ook de mogelijkheid om (...) in het opwekken van windenergie te participeren.”

Ook op een ander punt kan de ‘Verkenning Windenergie’ nog even worden aangehaald:

“Op dit moment zijn windmolens hoger dan 15 meter in de gemeente Groningen (...) niet toegestaan.”

9. Meeromvattende *Integrale Gebiedsvisie Groningen* nodig

Het nieuwe gemeentebestuur wil de stad verder kunnen laten groeien. Er moet dus ook (nieuwe?) ruimte worden gevonden voor woningbouw, bedrijfsterreinen, verkeersinfrastructuur, recreatie en natuurontwikkeling. – naast de beoogde zonne- en/of windenergieparken.

In het licht van de nieuwe, ruimtevragende ambities inzake zonne- en windenergie erbij is het wachten dus op een actualiserende beleidsexercitie (‘*Integrale Gebiedsvisie Groningen 2035*’?) waarin weldoordacht en duidelijk wordt uitgestippeld wat het beste toekomstig gebruik zou kunnen zijn van het reeds bebouwde (deels renoveerbare) én het niet-bebouwde, deels voor andere doelen gebruikte gemeentelijke grondgebied. Een paar leidende vragen voor zo’n integrale gebiedsvisie zouden zijn:

- Hoeveel en welke typen woningen zou de nieuwe gemeente willen bouwen; en waar en wanneer zou dit kunnen gebeuren?
- Hoeveel en welke soorten bedrijven zou het nieuwe Groningen binnen de gemeentegrenzen gevestigd willen zien; en waar, wanneer en met hoeveel ruimtebeslag?
- Welke educatieve, culturele en recreatieve voorzieningen wil de nieuwe gemeente realiseren c.q. renoveren, waar, wanneer en hoe?

⁵ <https://www.rtvnoord.nl/nieuws/761382/Hoe-groot-is-het-draagvlak-voor-Zonnepark-Eekerpolder-bij-Meeden>.

⁶ Deze vraag is natuurlijk evenzeer van belang met betrekking tot andere grote windparken, zoals bij de Eemshaven, Delfzijl en de Drentse Monden en Oostermoer.

- Welke nieuwe verkeersinfrastructuur is nodig: wat, waar en wanneer?
- Welke ruimte binnen de gemeentegrenzen is nodig voor landbouw, tuinbouw en/of veehouderij, wat precies, waar en wanneer?
- En dan de energievoorziening: Wat en hoeveel zal er nodig zijn op het gebied van gebouwenverwarming en -verlichting, huishoudelijke en bedrijfsmatige processen, verkeer en vervoer? Kunnen er aardwarmtesystemen komen? Hoeveel elektriciteit kan of moet worden opgewekt m.b.v. steenkool, gas en/of biomassa, zonne- en/of windenergie? En waar kunnen de betreffende installaties worden geplaatst? Hoeveel van welk soort energie zal kunnen worden geïmporteerd?

Per saldo doemt bij lezing van het BKZon de vraag op of de daarin genoemde *'Integrale Gemeentelijke Gebiedsvisie'* (IGG) niet aanzienlijk méér zou moeten omvatten dan alleen de nog voorlopige (want ontwerp-) plannen voor zonneparken op land, of deze nu grootschalig dan wel kleinschalig uitpakken.

Met een veel meer omvattende IGG zou veel duidelijker kunnen worden wat de veelzijdige toekomstplannen van het nieuwe Groningen de komende jaren zouden gaan betekenen voor de bewoners van de stad en de vele dorpsgemeenschappen, voor diverse landschapskwaliteiten en voor het gemeentelijke leefmilieu en de omringende natuur.

10. Conclusies en suggesties

In weerwil van allerlei respectbetuigingen omtrent de open, groene buitengebieden rondom Groningen-stad lijkt het er op dat de nieuwe gemeente voor de *stadsuitbreiding* de komende decennia een groot beslag gaat leggen op de landelijke gebieden binnen de gemeentegrenzen. Dit geldt met name voor Meerstad, Ten Boer, Westpoort, Roodehaan/Stainkoeln en De Vork – *plus* 'tientallen' locaties voor kleinschalige zonneparken in nu nog groene gebieden verder van de stad af.

Dit ruimtelijk-expansieve toekomstbeeld kon pas worden 'gekoesterd' vanaf 1 januari 2019, toen de oude gemeenten Groningen, Haren en Ten Boer werden samengevoegd tot 'het nieuwe Groningen'.

Zo'n toekomstbeeld kan maar beter niét halsoverkop worden omgezet in verstrekkend langetermijnbeleid alvorens:

- de omgang van het nieuwe gemeentebestuur met de bewoners en de belangen van de zgn. buitengebieden is versoepeld, verruimd en verdiept;
- het BKZon is ingebed in een meeromvattende ruimtelijke *'Integrale Gebiedsvisie Groningen 2025'*;
- een zorgvuldige maatschappelijke verkenning is uitgevoerd van mogelijkheden en beperkingen van de 'energietransitie' in Groningen, tegen de achtergrond van fundamentele uitgangspunten (b.v. 'de menselijke maat'; 'schaarse natuur respecteren'), waarden (b.v. 'werk is belangrijk', 'groen is gezond') en doelen (b.v. 'CO²-neutraliteit'; 'biodiversiteit').

Met het BKZon lijkt echter overenthousiast te worden geprobeerd om zo gauw mogelijk een energietransitie te kunnen realiseren. Dit gaat ten koste van andere, eveneens vitale doelen, waarden en belangen. Het een en het ander zou eerst veelzijdig in kaart moeten worden gebracht en grondig met allerlei betrokkenen doorgesproken, alvorens onomkeerbare en mogelijk schadelijke ontwikkelingen in gang worden gezet waar men op langere termijn veel spijt van zou kunnen krijgen.

Soortgelijke zorgen en aanbevelingen komen tot uiting in andere documenten over duurzame-energieontwikkeling. In een Samenvatting⁷ van een *'Concept Regionale Energiestrategie'* [RES] (april 2020)⁸ staat o.m.:

(p. 8:) "Grootschalige opwek van energie door wind en zon heeft grote gevolgen voor de omgeving. Windmolens zijn van verre te zien, en geven schaduw en geluid. Zonneparken nemen grote oppervlaktes in beslag. Groningen heeft meer ruimte dan sommige andere regio's. Maar juist die ruimte maakt het Groninger landschap bijzonder en aantrekkelijk. Die bijzondere kwaliteit willen we behouden."

⁷ <https://www.westerwolde.nl/file/11250/download>.

⁸ <https://www.regionale-energiestrategie.nl/res+regio+groningen/de+concept+res/default.aspx>.

En eerder (p. 5:) “Bij die verdere uitwerking gaan de regionale overheden (...) op zoek naar het gesprek met de samenleving. Zo willen we werken aan maatschappelijk draagvlak voor deze ingrijpende veranderingsoperatie.”

In maart 2021 zou de RES versie 1.0 kunnen worden gepubliceerd; versie 2.0 moet in 2023 gereed zijn.

In de recente nota: “*Klimaat, energie en het Groninger landschap*” van de Stichting Groninger Landschap (SGL, 12 jan. 2021) wordt eveneens gepleit voor een breder maatschappelijk debat:⁹

“De snelle opkomst van windmolens en zonneparken heeft grote gevolgen voor het landschap. (...) We zien de noodzaak om over te schakelen van fossiele naar duurzame energie. Maar we zien ook dat er bij de huidige snelle ontwikkeling van ‘zon’ en ‘wind’ onvoldoende rekening wordt gehouden met natuur en landschap.

We pleiten voor een breder maatschappelijk debat over de vraag hoe de energietransitie in goede banen geleid kan worden. Met niet alleen meer aandacht voor natuur en landschap, maar ook voor de leefbaarheid van onze provincie en voor toekomstperspectief voor de landbouw.”

De SGL pleit o.m. voor een ‘locatieladder’, die uit oogpunt van natuur en landschap (en de maatschappelijke beleving daarvan) aangeeft welke locaties wel/niet geschikt zouden zijn voor het opwekken van elektriciteit uit zonne- en/of windenergie.

Per saldo lijkt het logisch, nodig en onvermijdelijk dat de veelzijdig ingrijpende ‘energietransitie’ op zowel gemeentelijk als provinciaal niveau zorgvuldig wordt doordacht en besproken – door allerlei betrokkenen, in ruimer verband (dan via aparte beleidsnota’s over zonne- en/of windenergie) en met een scherp oog voor de maatschappelijke en landschappelijke gevolgen en implicaties op langere termijn.

Onnen, 20 januari 2021

Charles Vlek [c.a.j.vlek@rug.nl]

In copie tevens naar: Stichting Landelijk Gebied Haren, Stichting Burgercomité Haren, Verenigingen Dorpsbelangen Ten Boer en Garmerwolde, alsmede de Stichting Groninger Landschap.

⁹ <https://www.groningerlandschap.nl/nieuws/opkomst-windmolens-en-zonneparken-grote-gevolgen-voor-landschap/>.